

Tananyag és az élet

Nemrégiben egy általános iskola végzős tanulóitól megkérdezték — csak úgy, kísérletképpen —, hogy mit tudnak néhány olyan személyről — Rákosi Máttyás, Rajk László, Tildy Zoltán stb. —, akik az elmúlt három évtized egyik vagy másik szakaszában fontos szerepet játszottak a magyar közéletben. A kérdésekre adott válaszokból kiderült, hogy annak az egy iskolának a nyolcadikos tanulója a minimálisnál is kevesebbet tudnak róluk.

Aligha lehetne leszűrni ebből valamilyen általános érvényű következtetést — ha nem érkezett volna hír éppen ugyanabban az időben (mondhatjuk: jelen időben) egy középiskolában történt kérdés-közléséről. A válaszok nagyon hasonlóak voltak az előbbiekéhez. Hozzá kell tenni, hogy mindkét kérdés-közlésnek egyetlen feltétele volt csupán, hogy a megkérdezettek válaszadás előtt ne kutathassanak könyvekben.

Más vidéken történt, hogy egy falusi asszonyt hivatalos levelek özönével árasztott el egy vállalat, amely az asszony házának egyik szobáját igényelte. Aláírtak vele mindenféle papírokat, s csak később derült ki, hogy számára nagyon előnytelen szerződést kötött. Évekbe is beletelhet, amíg megtalálja a maga igazságát.

Látszatra a fenti esetek között nincs is összefüggés. S mégis van. Két példa együtt olyan kép körvonalait rajzolja ki, amelyben egyre világosabban látható: állampolgárok százai keveset tudnak arról az országról, amelyben élnek, élünk.

A tudományok rohamosan fejlődnek, a technika újabb és legújabb vívmányairól nem lehet tudomást nem venni. S közben már-már kívül esik az érdeklődés határain az, ami az utolsó harminc évben velünk történt, ami a legközelebb van hozzánk. Időben is, térben is, érzelmileg is. S nem ismerjük eléggé ennek a fejlődésnek kapcsán feladatainkat és jogainkat sem.

Mai nyolcadikosok, az általános iskolát éppen elhagyó fiatalok többet tudnak az úrhajók típusairól, egy Mars- vagy Venus-utazás lehetőségeiről és időtartamáról, mint harminc évvel ezelőtt talán az ilyen tudományokkal foglalkozó szakember. Atomhasadást és kibernetikáról vitatkoznak azok — bizony, nem egyszer ugyanazok —, akiknek alig-alig van fogalmuk arról: mi történt Magyarországon az elmúlt évtizedekben.

Lehet vitatkozni azon, hogy az általános és középiskolai tananyag — éppen a tudomány és a technika mind gyorsabb fejlődésének velejárójaként — helyes arányban tologdott-e el a reálműveltséget adó tárgyak javára. Mindenképpen tény azonban, hogy az oktatásból — és nemcsak az oktatásból — hiányzik a szocialista magyar haza politikai-jogi-történelmi valóságának megismertetése.

Nem sokáig hiányzik. A Minisztérium általános közelmúltban hozott határozat arról, hogy az államszervezet felépítésére, a legfontosabb törvényekre, az állampolgári jogokra és köteleességekre vonatkozó ismeretek szerves részei legyenek az iskolai tananyagoknak. A legközelebbi években, az új tantervek bevezetése során az általános iskolákban „Történelem és állampolgári ismeretek”, a középiskolákban és a szakmunkásképzőkben pedig „Történelem és társadalmi ismeretek” című új tantárgy lép a következő tanulnivalók közé.

Mit is kell hát tudnia egy magyar állampolgárnak? Annyira régi, klasszikus igazság, hogy immár közhelyszámba megy: csak annak a nemzetnek van jövője, amely tisztelettel őrzi múltját, és öntudatosan éli a jelent. Régi időről, történelmünk nagy eseményeiről és kiemelkedő alakjairól jelentőségüknek megfelelően szól az iskola a történelem tantárgy segítségével. Nem annyira a tananyag hibája, mint inkább érthető emberi gyöngeség, hogy a legújabb idők, a szinte még csak félmúltnak nevezhető időről kevésbé világosítjuk fel az ifjúságot. Talán éppen azért, mert akiknek beszélniük kellene róla, a maguk számára alig-alig tudják múltként elfogadni, hiszen nemcsak átértékelték, de résztvevői, alakítói voltak történelmünk — hibáival együtt is — legtöbb újat, korszakos fordulatot hozó szakaszának.

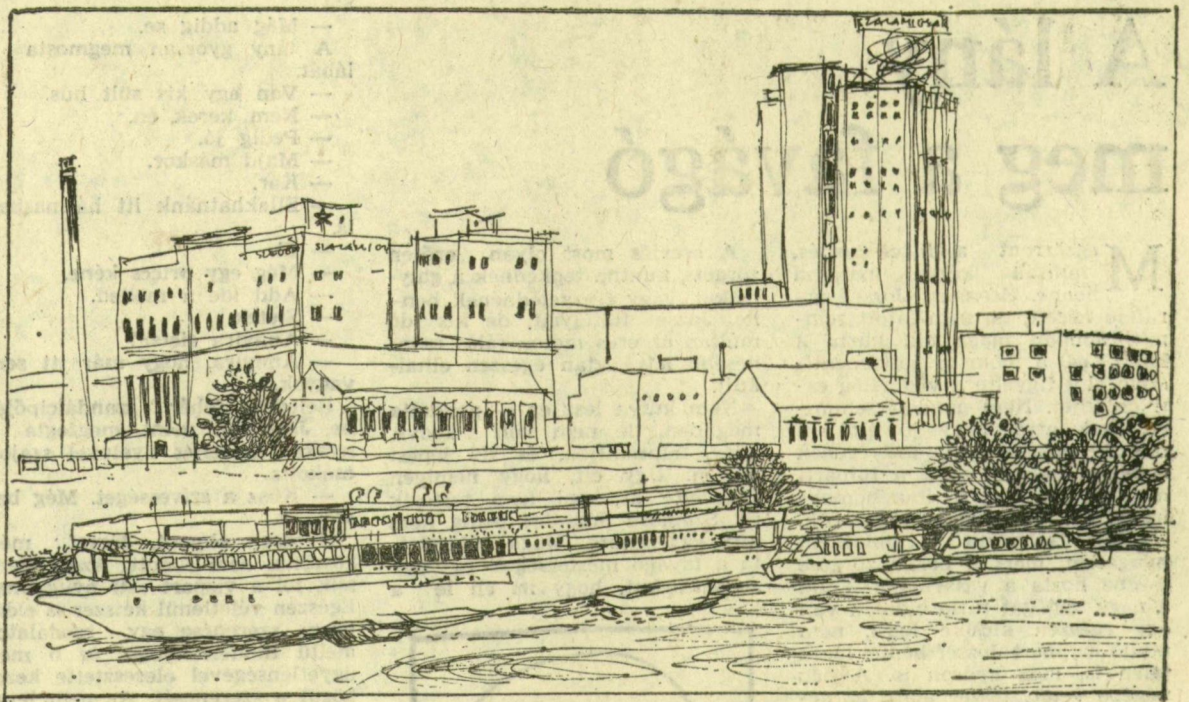
Tudnia kell az állampolgárnak, hogy honnan indultunk, hogyan jutottunk odáig, ahol vagyunk — és hol tartunk, mit teszünk ma. Röviden talán így lehetne összefoglalni azt a tantárgyi ismeretanyagot, amit már a legközelebbi években elsajátítanak az iskolások.

Nehéz volna valamilyen „skatulyába” besorítani ezeket a tudnivalókat: jogi tudományok ezek, még történelmi is. Nem paragrafusokat kell megjegyeznie a tanulónak elsősorban, hanem állampolgári jogait, s kötelességeit kell megismernie.

Ismerjük meg hazánkat olyanok, amilyen ma, s ezzel együtt azt az utat, amelyen idáig jutottunk. A törvénytár — képletesen szólva — nyitva áll mindenki számára, az ország politikai szerkezetét, felépítését, jogrendszerét, alkotmányát nemcsak hogy nem titok, de megismerése kötelesség.

Nemcsak azért, hogy majdani felmérések, iskolai vagy azon kívüli kérdés-közlések jobb eredménytelenségének, mint a mostaniak. Azért, mert a hazafiság összetett, bonyolult fogalom. Hazafinak az érezheti magát, aki nemcsak szereti, hanem ismeri is azt az országot, amelyben született, ahol él és dolgozik, élvezni a jogokat, és teljesíteni kötelességeit.

VÁRKONYI ENDRE

BERKECZ ÉVA RAJZA

Az Anna-víz fél százada

Igazság szerint az első szegedi hévízkutat csak mintegy egy negyven éve hívják Anna-kútnak, de az 1938-i névadás csak kései keresztelője volt az 1927 őszén, most ötven esztendője megszületett meleg vízü forrásunknak.

Pávai Vajna Ferencnek, „hévízeink atyjának” javaslatára Hajdúszoboszlón 1924-ben kezdtek az egy évvel később meg is lett meleg vizet kutató fúrásához. Ennek hírére Csányi Ferenc városi mérnök fölvetette, Szegednek is hasonlóval kellene próbálkoznia, hogy a háború utáni szénhiányt a földhő kitermelésével pótolják. Már 1925 decemberében tervezték, hogy tavasszal megkezdik a kútfúrást. Am nem ment ez olyan gyorsan. A földművelésügyi minisztérium 1926 áprilisában elküldte Szegedre szakértőjét, Pávai Vajna Ferencet, s miután ő helyszíni tanulmányok alapján elkészítette indítványát, mely szerint a gőzfürdő előtt fúrjanak le, a munkálatok csak 1927 márciusában kezdődhettek meg.

Pávai Vajna azt javasolta, addig fúrjanak, amíg kb. 1000 méter mélységben a Magyar Alföldre jellemző geotermikus anomáliának megfelelően mintegy 40–45 fokos vizet nem kapnak. Javasolta még, hogy ezután egy második fúrás is lássanak Alsóvárosban, a rendező-pályaudvar környékén.

A hazai földgáz- és hévízkutatás lelkes apostolának, a kiváló tudósának szakvéleményét a fúrás tökéletesen igazolta. 1927. október 13-án 958 méteres mélységnél elfogytak a csövek, meg kellett állniuk a kútfúróknak. Buócz Károly főmérnök és Papp Ferenc fűrdőigazgató Pávaihoz fordult segítségért. Pávai meglepetéssel vette tudomásul, hogy példátlan műszaki eredmény született Szegeden: ilyen mélyre kézi fúrással még nem hatoltak be. Javasolta, hogy álljanak meg a fúrással, mert a további mélyítés kockázatosabb a már elért eredményt is. Műszaki okok miatt a csöveket visszahúzták a 944. méterig, szűrővel látták el, s ezzel a fúrás be is fejeződött. A tervezett másodikra soha nem került sor. Szeged második hévízkútját csak harminc év múlva, 1957-ben fúrták, az újszegedi Haladás Termelőszövetkezetben.

Az Anna-forrás akkor percenként 600 liter 52 fokos hévizet adott; a benne oldott értékes ásványi sók mennyisége ezer grammként 1270 milligramm volt. Mostanára is csupán mintegy 450 literre csökkent a hozam, 48 fokra a hőmérséklet, az ásványi sók azonban gyarapodtak: 1310 mg-ra.

A vizet 1927. december 2-án bevezették a gőzfürdőbe, s ezzel ennek szénfogyasztását harmadával csökkentették. A fölösleget kifolyóval a lakosság rendelkezésére bocsátották. A szegediek hamar megkedvelték; eleinte inkább csak a környékbeliek hord-

ták mosáshoz, fejmosáshoz, a piacok a tejeskannák kiöblögetéséhez, de utóbb sokan rájöttek, hogy ivókúrára is alkalmas, kitűnő gyomorrendbentartó.

Ezt a hamarosan sorra kerülő vegyelemzések is igazolták. Moldván Lajos már 1928-ban hangoztatta „a mélyfúrású artézi kút” vizének gyógyvíz jellegét.

1936-ban Patzauer Dezső, a Fővárosi Söröző szegedi képviselőjének vezetője jött rá az Anna-vízben rejlő kincs értékére. Mint-hogy a sör palackozása — a három másik korábbi helyi képviselő egyesüléséből született új vállalat konkurrenciája miatt — számára gazdaságtalanná vált, kitalálta, hogy az Anna-vízet szénsavval dúsítva gyógyvízként hozza forgalomba. Evégett először a szegedi egyetem általános és szervesen vegytani intézetétől tüzetes vegyelemzést kért. Kocsis J. Endre és Herke Ilona az 1936. december 1-én vett vízmintából megállapította, hogy ilyen előnyös összetételű ásványvíze az országnak nincs! Külföldön a kaukázusi Borshom és a franciaországi Vichy-i forrásoknak van hasonló összetétele. Az Anna-víz, írta a hazai ásványvizek legkitűnőbb ismerője, fűrdőkezelésre, ivókúrára, inhalálás vagy öblögetés formájában egyaránt alkalmazható gyógyvíz. Lúgos voltánál fogva hatásos a köképződések megállítására mind az emberi testben (epe, vese), mind az iparban (kazánkö ellen). Alkalmas vérnyomáscsökkentő, használható a szervezet átöblítésére, a kóros anyagcsere-termékek eltávolítására. Alkalmazható a gyomor, a bél, a vesemédenca, a hólyag húrtos megbetegedéseinek megelőzésére; a garat, a gége és a légcső egészségének megővására.

A kedvező szakvélemény birtokában Patzauer Dezső ajánlatot tett Szeged városának: 25 évre bérbeveszi a forrás most elfolyó, fölösleges vizét. Ellenszolgáltatásul a forrás fölé ivócsarnokot épített, a víz forgalomba hozására vállalatot létesít, és a bérlet lejártá után mindezt teljes felszereléssel díjmentesen átadja a városnak.

Amikor terve nyilvánosságra került, a jobboldal heves támadást indított ellene. Kifogásolták, hogy a város nem hirdet pályázatot a bérletre; aggódtak, hogy az Anna-víz tönkretesz a szikvizgyártókat. Végül is 1937 márciusában mind a pénzügyi bizottság, mind a kisgyűlés elfogadta a bérleti szerződést.

Ennek értelmében Patzauer Várnay Marianne tervei alapján Méder Dániel építésszel fölépítette a MÁV igazgatósággal szemközt modern vonalú ivócsarnokát. Ezt városrendezési okokból 1963-ban bontották le, s néhány éve a kifolyót is áthelyezték a gőzfürdő bejáratá mellé.

A Délmagyarország 1938. feb-

ruár 23-i számában találtam meg az első hirdetést: „Anna ásványvíz, a szegedi hőforrás gyógyvíze szénsavval telítve mindenütt kapható!” Július 19-én a Délmagyarország vezércikkben méltatta Szeged új nevezetességét.

Hogyan lett a hévizből Anna-víz? Anekdotába illő története van ennek. A jelenleg Torontóban élő Patzauer Dezső a históriát így írta le nekem:

„Az épület befejezéséhez közeledett, mikor jelenttem Pálfi polgármesternek, hogy hűsvetra, legkésőbb pünkösdre megnyitom. — Milyen nevet adsz a gyógyforrásnak? — kérdezte.

— Anna gyógyforrás lesz a neve.

Ami erre következett, felejtethetlen marad számomra. Erősen rámnézett, felkelt, megkerülte íróasztalát, és megölelt:

— Kitalálta a gondolatomat. En is Anna főhercegnőre gondoltam.

Most én voltam meglepve, Szólni akartam, de nem volt szívem elrontani az örömet. En ugyanis a lányomra gondoltam, mikor a nevet adtam.

Patzauer Anna majdnem egyidős a róla elnevezett gyógyvízzel; 1926-ban született. Ma Torontóban híres orvos tudós.

A Szegedi Gyógy- és Ásványvíz üzem Kft. engedélyt kapott a várostól, hogy a vizet a Kőlcsey u. 9. sz. telephelyére a Fekete sas (ma Bajcsy-Zsilinszky) utca alatt csöveken szállítsa. A vezeték mintegy kilométer hosszan, 80 cm mélyen halad. A telep pincéjében két, üveggel bélelt betontartályba folyt a közben lehűlt víz. A lehűlés a szénsavval való telítéshez szükséges volt, mint-hogy a fizika törvényei szerint a víznek gázfelnyelő képessége hőmérsékletének emelkedésével párhuzamosan csökken.

A forgalomba hozott palackok címkéjét Kopasz Márta grafikus készítette. A fölirást és a városi címert Dinnyés Éva szobrászművész, Dinnyés József festőművész lánya rajzolta.

A zsidótörvények életbe lépésekor a vállalkozás gazdát cserélt. A főlzabados után, 1950-ben a város vette kezelésébe a hőforrást. Sokáig azonban nem törődtek a palackozásával. Csak 1965-ben kezdte el a Csongrád megyei tanács „Anna” gyógyvíz, üdítő ital és szikvizipari Vállalata ismét a jól ismert csatos üvegekben a félig természetes, félig mesterséges ásványvíz forgalomba hozatalát.

Tavaly óta a Dél-alföldi Pincégazdaság vette át az Anna-víz szénsavval töltését és palackozását. A Madách utcai régi jéggyár átalakításával új palackozót létesített. A víz most 300 méteres vezetéken érkezik. Napi 5 köbméter, mintegy 10 000 palackkal állítanak elő. Az új gépsoron a régi csatos üvegeket nem tudták használni, ezért ma már az üdítő italokhoz hasonló fémkupakos kis üvegek kerül a vendéglők asztalára.

De vannak még sokan, velem együtt, akik fonott üvegekben a fürdő előtti csapról viszik haza, s otthon lehtűve maguk töltik autósziponba szénsavval, használják melegen hajmosásra Szeged még mindig nem egészen kihagyta és nem eléggé terjesztett kincsét.

PÉTER LÁSZLÓ

Orsovai Emil

Állványokon

A fáradt idő lassan odaér ahol a semmi kékje kanyarog.

Egy kiáltás nyomában fut a tér. Megfeszülnek vakon a csavarok.

Végképp magába tér a drótkötél, üresen tátog rajta a laza dob.

A hosszabbított létrán fél a szél, nyújtózkodnak a pallók: szabadok.

Elszáll a csöngetés felhők közé, villám utánózik távol haragot.

Egy esőcseppbe száz ég belefér. A fény szikláit — tűkördarabok.

És nincs magasság, dől a kusza kép. Csak a májusfa marad ott.